

Bevrijdingsverhalen

Werkgroep Woord en Beeld interviewt (oud-)inwoners van Overasselt over hun oorlogsbeleving tijdens en na de Tweede Wereldoorlog.

In het kader van de interviews over herinneringen aan de oorlog zijn we (Liesbeth Arts-van Casteren en Annie van Leuken-Biemans) op 7 augustus 2014 in Grave bij mevrouw Truus Janssen Saedt. Truus woonde voorheen in Overasselt, en sinds een jaar in Catharinahof (daarvóór in verzorgingshuis Maaszicht).

"En onze draaimolen stond 5 jaar stil....."

Truus vertelt:

"Voordat ik in Grave kwam, heb ik in Overasselt gewoond, op de Oude Kleefsebaan. Daar kwam ik na de oorlog wonen nadat ik in 1949 trouwde met Wim Janssen. Ik ben geboren in Groesbeek, in 1922, dus reken maar uit, ik ben nu 92 jaar. Voor het wonen is het hier geweldig, daar ben ik wel op vooruit gegaan. In Maaszicht had ik maar één vertrek. Daar stond een bed in en dat was het. Maar het was wel knusser, iedereen kende elkaar.

Ja, ik ben geboren in Groesbeek. Ik ben er een van de familie Saedt, van het kermisbedrijf. Dat bestaat nóg steeds.

Eerst hadden ze bij ons thuis een winkel, een kruidenierswinkel.

En toen kwam (in 1928) de burgemeester van Mook. Die kwam bij ons thuis. En hij zei tegen mijn vader: Saedt ik moet je eventjes iets vertellen, ik heb nieuws. Oh ja, zei mijn vader, mag ik ook weten wat dat voor nieuws is? Ja, zei hij, wij hebben a.s. zondag in Mook kermis en ik moet voor de kinderen een draaimolen hebben. En jij moet een draaimolen kopen, want jij staat zondag bij ons in Mook op de kermis.

Ik dacht dat mijn vader gek werd. Hoe kan dat nou? "Ik denk er nog niet aan", zei mijn vader. "Jawel, zei de burgemeester. Jij moet je aan je woorden houden".

En inderdaad mijn vader moest er op uit. Die moest een draaimolen gaan kopen. Hij had een adres gekregen in Den Bosch en daar heeft hij hem gekocht. En zondags stonden wij met die draaimolen in Mook.¹ Ik vond het heel leuk, ja, je maakte wat mee toen.

Later hadden we 5 zaken (kermisattracties). Mijn vader en al mijn broers.

Als die allemaal overeind stonden, dan hadden we 23 man om het te bedienen.

Ik moest ook mee als meisje. Ik heb nooit iets anders gedaan dan op de draaimolen staan. Ze hoefden mij niet op de autoscooters in zo'n kassa te zetten. Dat deden mijn

¹ de aankoop van Gerrit Saedt van een draaimolen is opgenomen in een canon van Groesbeek. Hij kocht deze in 1928). Zie bijlage achteraan

broers. Nu op het moment is er de vierde generatie al onder de naam Saedt. Nu reizen er neven van mij. Die heten ook Saedt. Dus de naam die blijft nog.

In de oorlog, nee, toen mocht het niet, die kermis. Toen de militairen kwamen, in augustus bij de mobilisatie, toen moest in één keer alles stoppen. Dat was ook iets. Toen zijn we 5 jaar gestopt met de kermis. Ja, zonder kermis was er in ene keer geen inkomsten meer, dat was afgelopen. Wij hadden 3 meiden thuis en wij zijn alle drie in Nijmegen gaan werken, gewoon als dienstmeisje.. Zo ging dat. Wat moest mijn moeder

met ons thuis doen allemaal.

Dus daar bleven we ook eten en slapen. En 's zondags mochten we naar huis. Met de fiets. Je zult het niet geloven. Ik had een fiets met vóór een heel klein wiel en achter een groot. Echt waar, da's leuk.

En ja, ik kwam een keer De Mof tegen en die zei tegen mij 'Du hasst de Fahrrad noch lang behalten' zei die tegen mij. Want iedereen moest alles inleveren en afgeven. Die fiets van mij hadden ze niet nodig! Nee, dat was een te ouderwets geval. Maar hij had geen harde banden, nee, gelukkig niet zeg. Dat was ook nog toendertijd.

Ik kon die Duitsers goed verstaan, ja. Als je in Groesbeek woonde, had je veel contact met de Duitsers, hé. Dat was toen voor dat het oorlog was, ja, over en weer.

Maar het waren geen klanten in onze winkel, gelukkig niet. Er was toch wel een grens. Je kon er niet zomaar overheen.

Jawel, ik woonde op de Kloosterstraat en als je dan iets verder ging dan kwam je op de Horst terecht. Daar was je al gauw bij de grens. En dan wisten we wel een weg om over de grens te komen. Maar wat wij daar gingen doen, dat weet ik niet meer. Ja, je vraagt nou dingen die ik nu niet meer weet.

Er waren ook vóór de oorlog al Groesbeekse meisjes die verkering hadden met Duitsers. Dat lag dan moeilijk, ja dat was ook, want die jongens mochten haast nooit bij die Hollanders thuis komen. Natuurlijk niet.

Ja, die dochter die vree met een mof, dus dat ging toch niet. Voor de oorlog was het al haat en nijd. Ja, dat is toch altijd geweest. Haat en nijd. Ja, dat was toen heel erg, hé?.

In de oorlogstijd woonde ik in Groesbeek, daar was het heel heftig. Ik was toen 18 jaar. Ik heb dat heel goed meegemaakt, nou echt wel.

Voor na de bevrijding, toen begon het pas bij ons. Het was soms heel erg gevaarlijk. We zijn 7 maanden geëvacueerd geweest. Samen met de burens zijn we in Reek terecht gekomen. Dat was in oktober 1944,

Bombardement 22 februari 1944 in Nijmegen.

Ja, toen was ik in Nijmegen in betrekking. Op 22 februari 1944, ja. Ik werkte op de Sint Annastraat 264. Daar was ik in dienst bij de familie Dekkers. Die man was hoofdonderwijzer in de Groenestraat. Ze woonden vlak tegenover het Canisius ziekenhuis op de hoek, waar nu de molen staat, de Sint Annamolen. Daar keek ik altijd tegenaan.

Ja, 's middags toen kwamen die vliegtuigen en gingen ze aan het gooien op de binnenstad. Een uur daarna, daar kwamen ze al met de eerste gewonden. Die gingen naar het ziekenhuis. Op kruiwagens, op gewone wagens, achterop een fiets lagen ze. Ja, dat was iets. Dat konden wij allemaal zien, die kwamen bij ons voorbij op de straat. Wij gingen niet in de schuilkelders. Nee, dat duurde niet zo lang, dat bombardement in Nijmegen. Dat was zo gebeurd.

Oorlog in Groesbeek

Nu hebben we het weer over Groesbeek.

Of ik nog weet van de landing van de geallieerden?

Ja, zondagsmorgens nou en of! Je vergeet het nooit meer. Die vliegtuigen, de dakota's en de parachutisten die kwamen op zondag 17 september 1944.

Wij woonden toen in de Kloosterstraat, in het eerste huis. En daar op de hoek de pastorie en de kerk. En toen hoorden wij onder in het dorp de mensen op de Stekkenberg allemaal juichen. Toen zei mijn vader: " maar nou is er iets loos".

Daar kwamen de militairen het dorp in, vanuit het bos. Wat die allemaal bij zich hadden, nou niet normaal!. Wij waren wel blij dat de Canadezen en de Engelsen er waren, dan waren we die moffen tenminste kwijt, hé.

De eerste kwam. Weet je wat de eerste zei? Zo, zegt hij, 'Nou moet ik eerst meneer pastoor van Groesbeek eens goeiendag zeggen. Nou, toen wisten wij echt niet wat we hoorden, wij dachten het zijn Engelsen. Dat waren dus ook Hollandse militairen, die toen uit het bos kwamen.

Oh nee, wij durfden toen echt nog niet te vlaggen. Daarna ook niet. Die hadden we niet, en dat durfden we ook nog niet. Ze kunnen weer terugkomen, die Duitsers en ze kwamen ook terug....

Want toen, na 17 september, begon in Groesbeek de ellende pas. Het was Sperrgebied. De Duitsers schoten elke avond om vijf uur op het dorp. Daar kon je de klok op gelijk zetten. Dan hoorde je dat ze begonnen te schieten en die granaten kwamen in onze richting. Op de school en de molen en de kerk. Die grote gebouwen, die konden ze zien staan van de grens af, daar kwamen die dingen op af. De school zat vol soldaten. En daar zijn gewonden gevallen. Ja, en ook doden, nou. Ja, daar hebben ze flink huisgehouden. Tjonge tjonge. Zoiets vergeet je nooit meer hé?.

Met de invasie hebben we 2 weken lang met 15 man in de kelder gezeten. Ja, dat ging niet anders. Het was een gewone kelder in ons huis. Het huis aan de Kloosterstraat in Groesbeek. Met de burens (fam. Claus) en met onze familie.

Eens kijken, wij waren met 7 kinderen en de ouders, dus samen 9 en de burens nog, met 6 man, 15 totaal.

Er was gedonder en vliegtuigen en er werd geschoten. Maar in die kelder waren we

allemaal muisstil van de angst. Wat dacht je, veel angst gehad, ja nou...!

Het was nie gerieflijk, bende gek. Mijn moeder had geweekt ook nog, en wij stonden, zaten en lagen tussen de weckpotten in. Ja, wat dacht je, in een gewone huiskelder en dan met 15 man. Nee koud was het niet. Nee. We hebben daar ook geen honger geleden, nee helemaal niet, er was van alles. Naast ons woonde de bakker, die bakte 's nachts nog. En mijn vader die lag in de kamer te slapen onder tegen de muur aan. Die kwam niet de kelder in. Daar lig ik het veiligst zei ie. Ja wij zaten er in Groesbeek midden in, goh!

's Nachts, als je niks hoorde, dan dachten we dat het goed was. Maar dan, op een gegeven moment hoorden we weer zware voetstappen. En dat waren de Moffen weer. Die hadden die zware schoenen aan. En die hoorden we weer boven het kelderluik lopen. 14 dagen hebben we niet veel geslapen. Nee, dat ging daar niet. Nee. We hebben daar gewoond totdat het echt niet meer ging.

We lagen op stukken bed en toen schoten ze alle ramen eruit. Daar lagen we onder het glas. Toen zijn we er 's nachts nog uit gemoeten.

Evacuatie

En toen daags erna kwam van hogerhand: 'Groesbeek moet geëvacueerd worden'. Iedereen moest eruit. Toen zijn we vertrokken. Met de hele groep mensen tegelijk. Vader, moeder, broers en zussen, de burens, iedereen ging mee. Heel Groesbeek moest evacueren, maar we wisten niet waar we naar toe konden.

We moesten de brug over in Heumen, de sluisbrug. Dat was een bevel, hé ! Lopend door Heumen, Overasselt en naar Nederasselt. Daar hebben we overnacht bij een zus van moeder (mevr. Van Stippent). Maar we moesten nog verder weg. Wat we meegenomen hadden?

Ja, wij boften weer. Achter bij ons in de straat was de boterfabriek. Daar stond een grote kar waar van alles in kon. En wij woonden naast bakker Van Loon. En die zei, ik heb nog wat meel liggen en zo. Dat moet er allemaal maar in. We nemen alles mee wat we kunnen. Daar hebben we mee geboft ook. Toen zei mijn vader op een gegeven ogenblik. Nou zijn we in de Reek.

Ik ga eens even kijken daar achter bij die boerderij, misschien dat we daar wel terecht kunnen. En dat klopte inderdaad. Daar hebben we 7 maanden ingewoond bij de familie Peters, Hoeve Heytmorgen heette die boerderij.²

Ik kende Wim (Janssen)³ toen net en die kwam uit de Breedeweg in Groesbeek. Ja, wij hadden al verkering. Wij gingen naar de Reek en hij mocht niet mee. Van mijn vader niet, dat was toendertijd toch zo.

Wim ging naar zijn zus Anna, de vrouw van Jan Schoenmakers op Worsum. Zijn vader

² (noot: Heytmorgen nr. 53)

³ (noot: dit is Wim Janssen, al vroeg wees. In 1949 zijn Truus en Wim getrouwd en in Overasselt gaan wonen)

en moeder leefden niet meer. In die 7 maanden kwam hij tussendoor wel eens de Maas over. Maar 's avonds moest hij terug, hij mocht niet blijven.

Toen we geëvacueerd waren zei mijn vader op een gegeven ogenblik: "Ik ga toch eens proberen om in Groesbeek te komen. Eens kijken hoe dat eruit ziet".

En inderdaad dat was hem gelukt. En toen kwam hij

's avonds terug en toen zei hij: "we moeten maar mooi hier blijven wonen, want wij kunnen echt niet meer terug.

In Groesbeek stond toen niet veel meer overeind. Ons huis, helemaal gebombardeerd. Alles was kapot. We mochten in die periode ook niet Groesbeek in hé. Ja, dat doet je wel wat.

Wim is later ook nog een keer terug geweest om te kijken en die kon zijn eigen huis nog niet meer vinden. Zo zag het er uit.

We hebben 7 maanden op die boerderij De Heytmorgen gezeten. Wij met 15 man, maar dan ook nog dat gezin van die boerderij. Die woonden apart.

Wij hadden het voorgedeelte van de boerderij gekregen. Ja ja, daar mochten wij wonen, in de voorkamer. Maar je moest wel, als je naar bed ging, buitenom over de deel heen

langs de koeien naar boven toe.

En daar lagen wij dan op de grond, allemaal. Allemaal in bedden die mijn vader zelf gemaakt had. Ge had strobedden en van alles. Dat was toen, he, ge had niks anders. Maar dat ging ook wel hoor.

In de Reek was het rustig, daar was het al bevrijd. Daar is helemaal niets gebeurd. Maar wij in Groesbeek kregen wel de volle laag. Goh.

foto Hoeve Heytmorgen, 2014 l.arts

Nadat we 7 maanden in Reek waren

geweest gingen we terug naar Groesbeek. Ook weer teruggelopen. Door het bos heen, dat kon niet anders.

*(Toen ging je wel via Worsum denk ik? Als Wim daar zat? Vlug efkes in Worsum langs?)
Truus licht. Dat weet ik ook niet meer. Dat is allemaal al zo lang geleden.*

Bij terugkomst zagen we wat er allemaal gebeurd was. We hebben met man en macht gewerkt om de boel weer een beetje bewoonbaar te maken. Datzelfde huis, met de broers en pa. Dat is allemaal weer zo lang geleden.

Er waren in Groesbeek ook mensen die bij de NSB hadden gezeten. Want ik heb zelf gezien dat die Groesbeekse "vrollie" de kop kaal werden geschoren. Want wij woonden dan in Groesbeek in de Kloosterstraat, maar wij keken uit het raam zo de school in. En daar zaten die mannen, die die "vrollie" flink aanpakten.

En die vrollie schriesten toch en die gingen d'r op. Wilden naar huis toe, wilden gauw een doekje omdoen, maar dat was d'r niet bij. Nee, ze moesten zó met hun kale kop lopen. Ja, die hadden van alles gedaan wat ze niet mochten. Die zijn toen flink gestraft. Er waren er die met de Duitsers heulden. Wij moesten altijd binnen blijven en zij

mochten 's avonds uit. Wij mochten nog de straat niet op, maar zij wel. Zij hebben dat later ook geweten.

Mijn eigen broer zat in het verzet. Nee, dat heette zo niet....nee, het was een bijzondere dienst. Daar was hij bij. Van alles deed hij. Echt. Want hij is ook nog een keer gehuldigd geweest.⁴

Hij leeft ook nog. Nee, hij was niet in dienst. Hij was bij de NBS, daar kon je jezelf bij aansluiten. Dat heeft mijn broer toen ook gedaan.

Kermis Canon Groesbeek 1928

Gerrit Saedt rekt en rekt opnieuw. 'Ik doe het', zegt-ie, 'ik koop die draaimolen'. Gerrit Saedt staat op kermissen met een ijscowagen. Hij tikt in 1928 een draaimolen uit 1904 op de kop. Glimmend draait die op de kermis dat jaar rondjes. Voor die tijd stelt de kermis niet veel voor met een dansende beer, een 'kop van Jut' en een snoepkraam. Het feest viert men vooral in cafés en danstenten. Om negen uur 's morgens is de eerste dans. Tegen zes uur in de avond gaat de tent dicht. Zeker meisjes en vrouwen moeten voor het donker thuis zijn.

Schutterij

In de nieuwe kerkdorpen De Horst (1927) en Breedeweg (1933) komen schutterijen.

In een feesttent wordt de schutterskermis met de nieuwe koning gevierd.

In De Horst is dat nog altijd het grootste feest.

Op de kermis is de familie Saedt elk jaar van de partij.

Later komen er schuitjes en botsauto's bij.

De mallemolen blijft.

Kermis begraven

Verdwenen is het 'begraven' van de kermis. Dan brengt men een geit in optocht naar een café. Daar achter loopt iemand met een haan op de schouder.

De haan heeft een brandende sigaar in de bek.

Bij het café slacht men de geit.

Van het vlees wordt soep gekookt.

Het feest is afgelopen.

Ook voor de geit.

⁴ (noot: het betreft de NBS (Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten). De taak van de NBS was o.a. het beschermen van de bezittingen van de Groesbeekse burgers. Zie ook artikel in *De Gelderlander*, 11 febr, 2015, onthulling van de plaquette na de bevrijding van Groesbeek op 10-2-1945